

MAKSIM GORKI KERTOMUKSIA I

MAKSIM GORKI
KERTOMUKSIA
I

Maksim Gorki

Kertomuksia I

SAGA Egmont

Kertomuksia I

Cover image: Shutterstock

Teos on julkaistu historiallisena dokumenttina, jonka kieli kuvastaa julkaisuaikansa näkemystä.

Copyright © 2020 SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726546071

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com – a part of Egmont,
www.egmont.com

Radda

(Makár Tshudrá)

Mereltä puhalsi kostea, kylmä tuuli. Aalto loiskui rantaa vastaan, merenpuoleiset pensaat suhisivat, ja näitten kumpaisenkin umpimielistä melodiaa tuuli kantoi kauas aroille. Villisti! toivat puuskat tullessaan kohmettuneita, näivettyneitä ja keltaisia lehtiä ja heittivät ne nuotioon. Silloin liekki leimahti, meitä ympäröivän yön pimeys vavahti ja siirtyi arasti syrjemmälle. Hetkeksi silloin ilmeni näkyviin vasemmalla ääretön aro, oikealla silmänkantamaton meri ja suoraan edessäni Makár Tshudrá, vanha, kookasvartaloinen mustalainen, joka täällä oli leirissä hevosia paimenessa. Leiri oli puolensadan askeleen päässä meistä.

Hän ei välittänyt siitä, että kylmä tuuli oli lyönyt auki hänen tshekmeninsä, paljastaen hänen karvaisen, ruskean rintansa, ja pieksi nyt armotta sitä. Puoleksi makaavassa, kauniissa, vapaassa ja mahtavassa asennossa hän siinä loikoi, määränperäisesti imeskellen suurta piippuansa, päästellen suusta sekä sieramista paksuja savupilviä ja kiinteästi tuijottaen minun pääni ylitse jonnekin arojen kuolohiljaiseen pimeyteen. Siinä hän puheli minun kanssani yhtämittaa, yrittämättäkään suojella itseänsä tuulen tuimilta puuskilta.

— Vai vaellat vainen? Siinä teet oikein. Hyvän oletkin valinnut osan, kotkaseni. Niin sen ollakin pitää: vaella vain ja katsele, ja kun olet kylliksesi katsellut, niin oikaise itses sitten ja kuole. Sen pituinen se.

— Elämäkö? Muita ihmisiä, niinkö? — jatkoi hän, epäuskoisesti kuultuaan minun vastaukseni tuohon hänen "näin sen ollakin pitää". — Hoh-hoo! Mitäs sinä niillä näkemilläsi teet? Etkös sinä ole elämää, sinä itse? Muut ne elävät sinuttakin ja elävät ikänsä loppuun. Luuletko sinä, että sinua kukaan tarvitsee? Et sinä ole leipä etkä sauva; sinua ei siis kukaan tarvitse.

— Oppia ja opettaa, muka, niinkö sanot? Voitkos sinä oppia tekemään ihmisiä onnellisiksi? Etpä vainkaan. Vuota vielä, kunnes pääsi on harmaa, ja puhu sitten, että pitää opettaa. Mitä pitää opettaa muka? Kukin tietää, mikä hänelle on tarpeen. Viisas ottaa kaikki, tyhmä ei saa mitään. Oma on opettajansa kukin.

— Hassua väkeä, nuo sinun ihmisesi! Yhteen läjään lyyhistyivät ja siinä toisiansa henkitoreille likistävät, ja tilaa maailmassa olisi, näethän sinä. — Hän viittasi arolle. — Ja yhä ne työtä tekevät. Miksi, ketä varten? Ei tiedä yksikään. Mies tuossa kyntää peltoa. Hikihelmin hänestä voimat maahan vuotaa, ja samaan maahan hän sitten itsensä oikaisee ja siihen mätänee. Eikä jää hänestä jäljelle yhtään mitään, eikä hän pelloitansa sieltä mitään näe. Pöllönä eli ja pöllönä kuolee.

— Maatako kaivelemaan hän tänne syntyikin, kuollakseen sitten, ennenkuin ennättää edes oman hautansakaan kaivaa? Tietääkö hän, mitä vapaus on? Käsittääkö hän aron avaruutta? Kun meren-aalto haastaa, tunteeko hän iloa sydämessään? Ja! Orja hän on syntymähetkestä saakka, ja orjana hän pysyy ikänsä kaiken. Sen pituinen se! Mitä hän kykenee itselleen tekemään? Panemaan narun kaulaansa, jahka hiukan viisastuu.

"Mutta minä, kuulehan, olen 58 ajast'ajan kuluessa nähnyt niin paljon, että jos olis panna kaikki tämä paperille, niin ei mahtuis tuhanteenkaan sellaiseen konttiin kuin sinulla on. Sanopas, missä maissa minä en ole ollut! Etpä

kykenekään sanomaan. Sin'et edes tunne nimelleenkään niitä seutuja, missä minä olen ollut. Niin sitä pitää elää: vaella vaan ja vaella. Sen pituinen se. Älä kauan seiso yhdessä kohdin — mitä siitä lähtee? Yö ja päivä ne iät kaikki maan ympäri juoksevat, toisiansa tavoittelevat; juokse sinäkin äläkä mietiskele elämää, muutoin kyllästyt siihen. Miettimään kun rupeat, samassa et enää elämääkään rakasta. Niin se aina käy. Sellaista on sattunut minullekin. Hohhoh! On niinkin.

"Istuin kerran tyrmässä, Galitshinassa. Mitäs varten minä maailmassa elän? — Näin iski kerran mieleeni, kun oli ikävä, — ja tyrmässä on ikävä, voi kuinka onkaan ikävä siellä, kotkaseni! — Ikkunasta minä katsahdin ulos kedolle, ja silloin kouristi sydäntä, kouristi kuin pihdillä. Kuka osaa sanoa, miksikä ihminen elää? Ei sitä osaa kukaan sanoa, kotkaseni. Ja mitäpäsin sitä sellaista itseltään kyseleekään! Elä, ja siinä se. Ja vaella ja katsele ympärilles; ei silloin ikävä koskaan valtaa saa. Vähällä olin silloin hirttää itseni omaan vyöhön. Sellaista se on.

"Hm! Haastelin minä kerran erään miehen kanssa. Ankara oli mies, niitä teikäläisiä, venäläisiä. Ei sitä niin saa elää, sanoi hän, kuin itse tahtoo, vaan niinkuin Jumalan sana neuvoo. Ole Jumalalle kuuliainen, sanoi, niin Hän antaa sinulle, mitä ikinä Häneltä pyytänet. Mies itse ihan ryysyissä ja repaleissa. Minä sanoa pöläytin, että miks'et sinä pyydä Jumalalta uusia vaatteita! Mutta silloin mies suuttui ja ajoi minut tieheni, toruen ja haukkuen. Ja sitä ennen hän oli puhunut siitä, kuinka muka pitää rakastaa ihmisiä ja antaa heille anteeksi. Olis antanut minulle anteeksi, jos olin loukannut armollista herraa! Opettaja sekin! Syökää vähemmin, niin he opettavat, mutta itse he syövät kymmenen kertaa päivässä."

Makár sylkäisi nuotioon, ja vaieten pani uudelleen piippuunsa. Tuuli ulvoi jotakin, hiljaa ja vaikeroiden. Illan

pimeässä hevoset hirnahtelivat ja leiristä päin helähteli huuto ja intohimoinen tarulaulu. Siellä lauloi Makár Tshudrán tytär, kaunis Nonka. Minä tunsin hänen täyteläisen, heleän rintaäänensä, jossa aina värähti niin omituinen tyytymättömyys ja vaativaisuus, niin hänen laulaessaan kuin hyvää päivääkin sanoessaan. Hänen ruskeilla, himmeillä kasvoillaan asui kylmä kuningattarenomainen korskeus, mutta tummanruskeitten silmäin varjossa välähteli tieto hänen kauneutensa lumoavasta ja vastustamattomasta voimasta ja kaiken sen halveksimisesta, mikä oli muuta kuin hän itse.

Tshudrá ojensi piipun minulle.

— Polta! Hyvinkö laulaa tyttö tuolla? Sepä se! Soisitko, että sellainen sua rakastaisi? Et vainen? Se on hyvä se! Niin sen ollakin pitää: älä usko tyttöväkeä, pysy erilläsi heistä. Tytön on hauskempi ja mieluisampi antaa suuta kuin minun poltella piippua, mutta kun kerrankin olet häntä suudellut, niin tiessään on silloin vapaus sinun sydäimestäs. Hän kietoo sinut itseensä jollakin sellaisella, jota et näe etkä saa katki, ja niin annat hänelle koko sielus; sun omakses jää vaan se, mikä jäljellä on. Se on varma. Varo tyttöväkeä! Valehtelevat, senkin käärmeet. Ei ole minulla maailmassa mitään sen rakkaampaa kuin sinä, niin hän haastelee, mutta pistäpäs häntä nuppineulallakaan edes, niin sydämes hän repii palasiksi. Kyllä minä sen asian tunnen, voi kuinka hyvin tunnenkin! Tahdotkos nyt, kotkaseni, niin kerron sulle tarun, tositarun. Paina mielees se, ja kun olet painanut, niin vapaana pysyt kuin lintu ikäsi kaiken.

"Oli ennen vanhaan Zobár, nuori mustalainen, Loiko Zobár. Koko Unkarinmaa ja Tshekkien maa ja Slavonia ja kaikki, mikä meren ympärillä on, kaikki hänet tunsivat. Uljas oli mies! Ei ollut niissä maan-äärissä sitä kylää, jossa ei viis tai kymmenen miestä olis Jumalan edessä vannonut tappavansa Loikon, mutta hengissä hän vaan oli. Ja jos hän

mihin hevoseen kerran oli mieltynyt, niin pane vaikka rykmentti sotamiehiä sitä vartioimaan, — ei aikaakaan, niin jo keikkuu Loiko sen seljässä. Huihai! Vai olisiko se mies ketään peljännyt? Vaikka itse pääpiru olis tullut hänen luokseen kaikkien pikku pirujen kanssa, niin ellei Loiko olis häneen puukkoansa iskenyt, niin olis hän ainakin haukkunut hänet pahanpäiväiseksi ja pikku piruille antanut vast' kuonoa jok'ikiselle, ihan vissiin!

"Ei ollut sitä mustalaisleiriä, joka ei olis häntä tuntenut tai hänestä kuullut. Hän ei rakastanut muuta kuin hevosia, eikä niitäkään kovin kauan yhtä mittaa: ratsasteli jonkun aikaa ja möi sitten, mutta rahat — ota ken hyvänsä. Ei ollut hänellä mitään, mistä hän ei olis raatsinut luopua. Jos olisit tarvinnut hänen sydäntään, niin itse hän sen olisi rinnastaan reväissyt ja antanut sulle, jos vaan sulle siitä mitä hyötyä. Semmoinen mies oli Loiko, kotkaseni!

"Meidän leiri oli siihen aikaan Bukovinassa. Siitä on nyt kymmenkunta vuotta. Kerran yöllä — se oli tuossa kevätpuoleen, minä muistan sen, — istuttiin me yhdessä: minä, ja Taneli, se, joka oli käynyt sotaa yhdessä Kossuthin kanssa, vanha Nur ja kaikki muut ja Radda, Tanelin tytär.

"Tunnethan sinä minun Nonkani? Prinsessa kerrassaan! Mutta Raddaa ei sovi häneen verratakaan, liian suuri kunnia Nonkalle. Hänestä, siitä Raddasta, on mahdoton sanoa mitään sanoakaan. Viululla kukaties voisi soittaa, kuinka kaunis hän oli, mutta ei siihenkään pystyisi muu kun se, jolle viulu on yhtä tuttu kuin oma sydän.

"Monen pojan sydämen se tyttö oli piloille polttanut, voi sentään, kuinka monen! Moravan rannalla kerran muuan magnaati, vanha, juureva herra, sattui hänet näkemään, näki ja hämmästyi kovin. Istuu ratsunsa seljässä mies ja vapisee kuin horkassa. Kaunis oli tuo vanha herra, kaunis kuin piru pyhäpäivänä: takki kullan kirjoissa, vyöllä miekka... hevonen kun vaan maahan polkaisee... niin jo

kiiltokivissä säilä säihkyi kuin salama... lakki vaaleansinistä samettia, kuin taivasta palanen, — ylen oli uljas vanha hospodaari! Hän katseli Raddaa katselemistaan, eikä aikaakaan, niin jo virkkaa: Hei! Anna suuta, tyttö! Saat rahaa kukkaron täyden. — Tyttö se vaan selkänsä käänsi. — Anna anteeksi, jos mieles pahoitin; katsahda edes leppeämmin, — näin se kerrassaan talttui mahtava magnaati ja heitti kukkaron hänen jalkoihinsa, ja suuri olikin kukkaro, veli hyvä! Tyttö se vaan noin niinkuin ohimennen potkaisi kukkaron rapakkoon. Sen pituinen se.

"—'Senkin tyttö!' — huokasi hospodaari, iski ruoskalla ratsua, ja pölypilvenä mies katosi.

"Huomenissa tuli uudestaan. — Kuka tytön isä? pauhaa hän kuin mikä ukkonen pitkin leiriä. Taneli astui esiin. — Myö mulle tyttösi, maksoi mitä maksoi! Mutta Taneli se sanoa paukautti: Herrat ne vaan kaikkea kaupittelevat, sioista ruveten hamaan omaan-tuntoon, mutta minä olen ollut sodassa Kossuthin kanssa enkä pidä kaupan yhtään mitään! — Pahasti parkaisi silloin vanha herra ja oli vetää miekkansa, mutta samassa pisti joku meidän miehistä palavan taulanpalan ratsun korvaan, ja niin hänet hepo kiidätti pois. Me pantiin teltat kokoon ja siirryttiin muuanne. Kuljetaan tuosta päivä, mitäpä toinenkin — jo saavutti! — Kuulkaa, — huutaa hän, kautta Jumalan ja teidän itsenne minä vannon, että omatunto on minulla puhdas. Tytön kun vaimoksi mulle antanette, niin puolekkain panen teidän kanssanne kaikki, mitä minulla on. Ylen on äijä mulla rikkautta! — Tulena hehkuu mies ja satulassa heiluu kuin merenruoko. Meidän miehet miettimään.

"—'Mitäs sanot, tytär?' — virkkoi viiksihinsä Taneli.

"—'Jos naaraskotka korpin pesään pyrähtäisi, mikä hänestä tulisi?' — Näin kysäisi Radda meiltä.

"Nauramaan ratkes Taneli ja me muut kanssa.